

Ouderbetrokkenheid: de les van thuisonderwijs

Thuisonderwijs heeft ouders tijdelijk een andere rol gegeven in het onderwijs. Ze raakten plotseling zeer actief betrokken en werden ook geconfronteerd met de soms stagnerende ontwikkeling van hun kind. Waar ze eerst vaak niet realistisch over hun kind leken te denken en soms de signalen van de school ontkenden, ervaren ze nu zelf de strubbelingen van hun kind en krijgen ze meer begrip voor de leerkracht. Wat moeten we uit deze periode van thuisonderwijs vasthouden en wat juist niet?

Doorgaan – stoppen – beginnen

Als ouders beter in staat zouden zijn hun kinderen te begeleiden met school, zouden de onderwijskansen van deze kinderen verbeteren (Berger, 1991). Maar in Nederland heeft aandacht voor ouderbetrokkenheid vooral als doel de schoolprestaties van leerlingen te bevorderen en leerlingen gelijke kansen te geven (Bakker, 2016). Nu we plotseling geconfronteerd zijn met noodgedwongen thuisonderwijs en ouders een belangrijke rol in het onderwijsproces hebben gekregen, horen we juist geluiden over de angst voor kansenongelijkheid. Immers, niet alle ouders zijn in staat om hun kind goed te begeleiden, ondanks de vaak heldere (digitale) instructies. Zonder al te vergaande conclusies te trekken – er zijn immers nog nauwelijks onderzoeksgegevens over de rol van ouders bij thuisonderwijs in een vergelijkbare situatie – wil ik toch een aantal contouren ten aanzien van ouderbetrokkenheid schetsen die we kunnen ontwaren in deze bijzondere situatie. Dit wil ik doen aan de hand van de trits doorgaan – stoppen – beginnen.

Doorgaan

Als we één ding kunnen leren van deze tijd, is het dat de scholen zich er niet bij neerlegden dat er met sommige ouders geen persoonlijk contact was te leggen. Directeuren deden een sterk appel op leerkrachten om hoe dan ook elke

ouder te bereiken. Ook werden er stappenplannen gemaakt. In stap 1 zocht de leerkracht telefonisch contact met de ouder. Werkte dat niet, dan probeerde de directeur het. Wanneer dit ook geen succes had, keek men in stap 3 of er een hulpverlener bij dit gezin betrokken was die men in kon zetten. Zo niet, dan werd uiteindelijk de leerplicht-ambtenaar ingezet die via voordeurbezoek ging kijken wat er aan de hand was. Zo lukte het (juist ook in contexten waar men dit niet zo snel zou verwachten) om persoonlijk contact met bijna elke ouder te leggen om te bezien wat nodig was om het noodgedwongen thuisonderwijs vorm te geven.

Het tweede waar we vooral mee door moeten gaan, is dat we ouders veel meer in de gelegenheid stellen om de strubbelingen van hun eigen kind te zien. Natuurlijk is meer begrip voor de leerkracht en meer realisme bij ouders fijn, maar het gaat erom dat we meer samen met de ouders de ontwikkeling van hun kind volgen. Nemen we ouders wel genoeg mee in het onderzoeken van zaken die de school signaleert? Dat kunnen we bijvoorbeeld doen door ouders te vragen gericht thuis iets te doen met hun kind zodat zij vooral zelf ook ontdekken wat de school ziet, in plaats van onze observaties mee te delen en vertrouwen te vragen in onze deskundigheid, observatiemethodieken en tests.

Andersom: nemen we ouders wel serieus genoeg in wat zij thuis signaleren en wij op school nog niet? Waar we dus vooral mee door moeten gaan, is samen signaleren.

Het derde dat we vast moeten houden is onze multimediale creativiteit om met ouders te communiceren. Er is veel meer mogelijk om contact met ouders te onderhouden, bijvoorbeeld ouders op school laten meekijken wanneer hun kind zich bijvoorbeeld niet kan concentreren. Natuurlijk met inachtneming van de privacy van klasgenoten.

Stoppen

Een verband tussen ouderbetrokkenheid en prestaties van leerlingen werd in veel studies gevonden bij gezinnen van alle economische achtergronden en opleidingsniveaus, alle etnische achtergronden en bij leerlingen van alle leeftijden (Vreugdenhil in Oostdam & De Vries, 2014). Ook weten we dat het controleren van of het helpen bij huiswerk vaak averechts werkt (Van der Ploeg, 2018). De vraag is dan wat ouderbetrokkenheid is. Niet – zoals we nu zo vaak doen – van thuis een verlengde schooldag maken door kinderen veel te laten lezen, woordjes te laten oefenen en sommen te laten maken. Daar krijg je inderdaad grotere verschillen door en dus kansenongelijkheid, want de ene ouder heeft een betere woordenschat en betere didactische vaardigheden dan de andere. Het onderwijsondersteunend gedrag van ouders moeten we dan ook niet zozeer zoeken in het thuis lesgeven – dat is en blijft het vak en de expertise van leerkrachten. Betrokkenheid thuis betekent veel meer dat ouders hun kind stimuleren, trots zijn op hun kind, voor hun kind opkomen en hoge verwachtingen hebben van hun kind. Willen we ouderbetrokkenheid thuis stimuleren, dan moeten we ouders in de gelegenheid stellen af en toe op school te kijken wat hun kind heeft gedaan of gemaakt door middel van bijvoorbeeld presentaties waarbij ouders het publiek vormen. Wanneer we kinderen uitnodigen om hun ouders mee te nemen, komen ze vrijwel allemaal. We moeten stoppen met van ouders tweederangs leerkrachten maken, maar hen in de kracht zetten om de beste pleitbezorgers en supporters te zijn, en dát kunnen alle ouders.

Beginnen

In het spectrum van ouderbetrokkenheid zie je steeds drie gebieden terug die belangrijk zijn, ook qua volgorde: sa-

menleven, samenwerken en samen leren. Scholen beginnen doorgaans achteraan, met samen leren: ouder- betrokkenheid betekent dat de ouders thuis de school ondersteunen door te helpen bij het huiswerk, door positief over de school te praten, door resultaten te volgen enzovoort. Daarom informeren we ouders zo goed. De basis van samen leren is immers een relatie (samenleven) en daarna samenwerken: hoe gaan we het samen doen? Dit is ook de reden dat er al gauw teleurstelling optreedt, want de school doet haar best om ouders te betrekken in het leren, maar ouders lijken passief te blijven. Ze komen niet naar bijeenkomsten omdat er geen relatie is. Ze beloven thuis met hun kind te lezen of huiswerk te maken, maar er is nog helemaal geen samenwerking vanwege bijvoorbeeld een taalbarrière. Scholen die het meeste rendement weten te halen bij thuisonderwijs, hebben waarschijnlijk de goede volgorde aangehouden. Eerst contact leggen met elke ouder (samenleven), daarna samenwerken (hoe kunnen we elkaar helpen om het thuisonderwijs mogelijk te maken) en pas daarna pas samen leren (thuisonderwijs).

Waar we mee moeten beginnen, is consequent de volgende volgorde aanhouden

van samenleven → samenwerken → samen leren.

Samenleven

Al zijn ouders overdag meestal niet fysiek aanwezig op school, ze horen er zeker bij. Daarom moet elke leerkracht de ouders van de eigen klas persoonlijk kennen, wat dus meer is dan een ontmoeting op een informatieavond met alle ouders tegelijk. Ouders hebben daarnaast veel invloed op de klas en wat er tussen leerlingen gebeurt. Immers elke ouder coacht het eigen kind in hoe het zich gedraagt in de klas of wie het uitnodigt op een verjaardag. Thuis wordt gesproken over buitensluiten en pesten, er zijn ouders die hun kind aanmoedigen eens goed van zich af te bijten, desnoods fysiek. Zo vertelde een moeder me dat haar zoon straf kreeg wanneer hij niet had geslagen als iemand hem pestte. Maar er is meer: het is ook belangrijk dat ouders binnen een groep elkaar kennen. Dan kunnen zij een betere coach zijn. Hun kind komt thuis met verhalen over een klasgenoot. Als ouder heb je soms de neiging mee te gaan met het verhaal van je kind: er is je kind iets aan gedaan of

je kind heeft op een andere manier last van het gedrag van iemand anders. Wanneer je de klasgenoot en de ouders daarvan kent, weet je misschien ook het verhaal achter het gedrag en voel je je als ouder meer verantwoordelijk voor de hele klas. Bij samenleven horen daarom belangrijke vormen van ouderbetrokkenheid, zoals een startgesprek met elke individuele ouder en zijn kind, maar ook ontmoetingen met alle ouders en leerlingen van de klas. Wanneer je leerlingen uitnodigt om hun ouders mee te nemen, bijvoorbeeld naar een (interculturele) maaltijd of een high tea, komen de meeste ouders wel. Ook ouders die geen of nauwelijks nog Nederlands spreken, komen hier doorgaans naartoe, want de nadruk ligt op de relatie en niet op de informatie waar taalvaardigheid voor nodig is.

Samenwerken

Is er een relatie is gevormd, kun je gaan samenwerken. Je maakt samen afspraken over de vormen van individueel contact, passend bij ontwikkeling van de leerling. Het inrichten van de samenwerking gaat ook over het slechten van een eventuele taalbarrière: wordt er bijvoorbeeld gewerkt met een tolk of een familielid dat vertaalt? Het gaat over werkbare afspraken in het geval van echtscheiding, co-ouderschap- en stiefouderschap. Het gaat over wat de school graag van ouders zou willen zien en andersom en daarover tot afstemming komen. Vaststellen hoe er met ouders wordt samengewerkt gebeurt dus altijd in afstemming met elke ouder en niet middels een door de school opgelegde 'efficiënte' manier van communiceren. Dat lijkt veel werk, maar dat is het juist niet. Want in het startgesprek is het heel eenvoudig om op individuele basis afspraken over samenwerking te maken. Bedenk hierbij dat het niet om veel, maar vooral om goed contact met elke ouder gaat. Je zult erachter komen dat in veel gevallen juist minder contact nodig is wanneer eenmaal een goede basis is gelegd.

Samen leren

Om effectief met samen leren aan de slag te kunnen, is het noodzakelijk het samenleven en samenwerken meteen in de eerste weken intensief vorm te geven en daarvoor ruimte te geven. Bijvoorbeeld door in de eerste weken niet of nauwelijks vergaderingen te plannen, want die vertrou-

wensband smeden doe je in de eerste weken, net als goede afspraken maken. Wanneer deze goede basis is gelegd, zullen ouders eerder op school komen wanneer hun dit wordt gevraagd, is het de school duidelijk wat de draagkracht bij de verschillende ouders is om bijvoorbeeld thuis wel of geen extra leerstof te laten oefenen, en weet de school alle ouders te bereiken inclusief de niet Nederlands sprekende ouders.

Het mooie is dat we op deze manier ook aan de drie elementaire basisbehoeften van ouders werken (Deci & Ryan, 2000). Bij samenleven werken we aan de relatie met en tussen ouders en tussen ouders en medeleerlingen in de klas. Wanneer we samenwerken op basis van contact op maat, doen we recht aan de autonomie van ouders. Wanneer we van ouders geen tweederangs leerkrachten maken maar hun de opdracht geven hun kind aan te moedigen, voelen alle ouders zich competent. Want elke ouder kan trots zijn op zijn kind, zelfs als hij of zij vanwege een taalbarrière misschien niet alles van een presentatie op school begrijpt.

Ouderbetrokkenheid: betrokken zijn óp ouders

Het belangrijkste wat we kunnen leren van deze periode van thuisonderwijs is dat ouderbetrokkenheid niet de betrokkenheid van ouders inhoudt, want alle ouders zijn van nature betrokken, al vertonen ze misschien niet (het ondersteunend huiswerk)gedrag dat wij graag zouden willen zien. Ouderbetrokkenheid is vooral de betrokkenheid óp ouders, om met alle mogelijke creatieve inzet ervoor te zorgen dat de basis (samenleven en samenwerken) met elke ouder in orde is.

Auteur: Peter de Vries

*Expert ouderbetrokkenheid
en lid redactie PO Magazine.*

Kijk op www.pomagazine.nl/literatuur voor het complete schema over deze materie.